

SOTSIAALMINISTEERIUM

KINNITATUD
terviseministri 10.jaanuari 2024. a
käskkirjaga nr 12
„Tervise tulemusvaldkonna programmide 2024 –2027 kinnitamine“
Lisa 2

© Josh Willink

PROGRAMM

Tervist toetav keskkond

2024-2027

Sissejuhatus

Tervise tulemusvaldkonna tervist toetava keskkonna programm on koostatud rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 elluviimiseks ja eesmärkide täitmiseks, toetades inimeste oodatava eluea pikenemist ja tervena elatud aastate arvu kasvu.

Programm keskendub elukeskkonna muutmisele tervist toetavamaks, pakkudes inimestele kättesaadavat infot võimalike keskkonnast tulenevate terviseriskide ja nende vähendamise viiside kohta. Programm aitab saavutada rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 alaeesmärki nr 2 „Tervist toetav keskkond“.

Tulemusvaldkond	Tervis (TE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti inimeste oodatav eluiga pikeneb, tervena elatud aastate arv kasvab ja ebavõrdsus tervises väheneb
Valdkonna arengukava	Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 (RTA)
Programmi nimi	Tervist toetava keskkonna programm
Programmi eesmärk	Kõikide Eesti elanike elukeskkond on muutunud tervist toetavamaks ning teave võimalikest keskkonnast tulenevatest terviseriskidest ja nende vähendamise viisidest on õigel ajal kergelt kättesaadav
Elluviimise periood	2024–2027
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Terviseamet (TA), Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK)

Programm panustab oma tegevustega riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ vajalikesse muutustesse „Kujundame elukeskkonna ning inimeste hoiakuid ja käitumist tervist ja keskkonda hoidvaks ning vähendame riskikäitumist“ ja „Planeerime ja uuendame ruumi ja teenuseid terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise, turvalisuse, elurikkuse ja keskkonnahoiuga arvestavalt“. Samuti aitab tervist toetava keskkonna programm kaasa „Eesti 2035“ mõõdikutega „Tervena elada jäänud aastad“, „Elukeskkonnaga rahulolu“, „Õnnetusjuhtumite, mürgistuste ja traumade tagajärjel hukkunute arv 100 000 elaniku kohta“ 2035. aastaks seatud eesmärkide saavutamisele.

Programm panustab ÜRO säästva arengu eesmärkide saavutamisesse:

Programmi elluviimiseks kasutatakse järgmist välisvahenditest rahastatavat meetet:

- 21.6.1.9 „Põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamine ja tervisekahjude vähendamine“ (Õiglase Ülemineku Fond).

Programmi tegevuste struktuuris ei ole võrreldes varasema programmiga (2023–2026) muudatusi tehtud.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Tervist toetava keskkonna programmi eesmärk

Kõikide Eesti elanike elukeskkond on muutunud tervist toetavamaks ning teave võimalikest keskkonnast tulenevatest terviseriskidest ja nende vähendamise viisidest on õigel ajal kergelt kättesaadav.

Programmi mõõdik	Algtase 2019	Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027	Sihttase 2030
Keskkonnast, sh töökeskkonnast tingitud enneaegse suremuse ja haigestumuse tõttu kaotatud eluaastate arv 100 000 elaniku kohta <i>Allikas: Washingtoni Ülikooli terviseökonomieetria ja hindamise instituut</i>	1709	1709 (2019)	1363	1328	1292	1257	1150

Programmi rahastamiskava	Eelarve		Eelarve prognoos		
	2023	2024	2025	2026	2027
Programmi kulud	9 658 078	9 781 387	9 189 945	8 844 228	8 810 252
Meede 1.1. Tervist toetava keskkonna arendamine ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide hindamine ja vähendamine	9 658 078	9 781 387	9 189 945	8 844 228	8 810 252

Tegevus 1.1.1. Tervist toetava ja parendava keskkonna kujundamine	967 346	1 021 253	843 506	877 975	875 832
Tegevus 1.1.2. Vee, õhu, müra ja kiirgusega seotud terviseriskid	3 025 076	3 052 247	2 664 824	2 328 196	2 326 184
Tegevus 1.1.3. Kemikaalide ohutus ja riskide vähendamine	1 209 728	977 058	979 879	969 161	969 161
Tegevus 1.1.4. Toodete ja teenuste ohutus ja riskide vähendamine	4 455 929	4 730 830	4 701 736	4 668 897	4 639 075

Hetkeolukorra analüüs

Inimese tervis kujuneb ümbritseva keskkonna (tehis- ja looduslik), geenide ja inimese endi tehtud valikute tulemusena. **Ümbritsev keskkond mõjutab** inimeste **valikuid, käitumist ja terviseseisundit** oluliselt enam, kui seda teadvustatakse. Tervist toetava keskkonna kujundamisel on vastutus jaotunud eri ministeeriumide vahel. Seetõttu on koostöö nende vahel olulise tähtsusega, et parandada inimeste tervist ja heaolu, säästes ja kaitstes seejuures loodust, vähendades kliima muutumise mõjusid ning aidates kaasa majanduse kasvule.

Elukeskkonda mõjutavad tegurid võivad olla inimesele nii nähtamatud kui nähtavad.

Peamised ohutegurid on seotud **vee, õhu, müra, kiirguse** ja **kemikaalidega**. **Välisõhu saaste** on olulisim **keskkonnatervishoiu risk**, mis põhjustab üle maailma hulgaliselt enneaegseid surmajuhte. 2020. aastal põhjustasid õhusaastes leiduvad peenosakesed ja lämmastikoksiid välisõhus Eestis 1179 varajast surma.¹ Lisaks välisõhule on oluline tegeleda ka siseõhuga, mille kvaliteeti mõjutavad nii sise- kui ka väliskeskkonnast pärit tegurid. Viimaste uuringute kohaselt veedavad eurooplased 90% ajast siseruumides ja olenevalt olukorrast võib see kujutada kahekordset terviseriski võrreldes väliskeskkonnaga.²

Õhusaaste põhjustas
2020. aastal

1179

varajast surma

Müra tõttu kannatab inimeste vaimne ja füüsiline heaolu. Viimastel andmetel kannatab Eestis kõrgete müratasemete tõttu üle 300 000 inimese, mis on üle 22% (iga viies inimene) kogu elanikkonnast.³ Suur autoliikluse müra põhjustab igal aastal Tallinnas keskmiselt 125, Tartus 22 ja põhimaanteede ääres kaks haigestumist südame isheemiatõppe.⁴ Varem on müra tingitud tervisemõjusid pigem alahinnatud.⁵ Oluline on jätkata müra tingitud terviseriskide maandamist koostöös Kliimaministeeriumiga. Probleemsetes piirkondades on vaja hinnata mürahäiringuid ning jälgida müra vähendamise tegevuskavade rakendamist linnades, asulates, põhimaanteedel ja sadamates, samuti tööstuspiirkondades.

Lisaks mürale on ohuallikateks erinevad **kiirgused**, mille puhul on oluline vähendada nende kahjulikku toimet. Kiirgusallikad on looduslikud (nt päikesekiirgus ja radoon) ja tehislikud (laserkiirgus, radioaktiivsed jäätmed, röntgenkiirgus). Väga oluline on suurendada inimeste teadlikkust ioniseeriva kiirguse võimalikest ohtudest ja nende vähendamise võimalustest. Olemasolevate andmete põhjal tuleb välja selgitada radoonist tingitud kopsuvähijuhtude arv Eestis. Kõiki kogutud andmeid saab kasutada pikaajalise radoonist tingitud terviseriski vähendamise strateegia⁶ väljatöötamisel. **Kemikaaliohutusega** seotud eesmärkide saavutamine sõltub suuresti just Euroopa Liidu tasandil tehtavatest otsustest. Seetõttu on oluline jätkata riigisisest koostööd eri osapooltega ning osaleda aktiivselt Euroopa Liidu tasandil ja regionaalsetes kemikaaliohutuse poliitika koostöölalगतustes.

1 Orru H, Teinemaa E. Välisõhu kvaliteedi mõju võrdlus inimeste tervisele Eestis aastatel 2010 ja 2020 ning õhusaaste tervisemõjude prognoos aastaks 2030. Tartu: Tartu Ülikool, Eesti Keskkonnauuringute keskus; 2022.

2 European Commission. [Indoor air pollution: new EU research reveals higher risks than previously thought](#).

3 European Environment Agency. (2021). [Estonia noise fact sheet 2021](#).

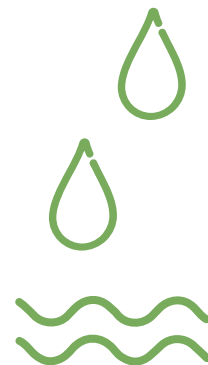
4 Orru H, Veber T. Direktiivi 2002/49 III lisa muutmise eelnõus kavandatava müra terviseohtlikkuse hindamise meetodi sobilikkuse hindamine Eesti tingimustes Tallinna ja Tartu linna ning põhimaanteede näitel. Tartu: Tartu Ülikool; 2020.

5 European Environment Agency. (2020). [Environmental noise in Europe](#) – 2020. Luxembourg.

6 Keskkonnaministeerium. (2023). [Keskkonnavaldkonna arengukava KEVAD eelnõu](#).

Eesti tasandil on oluline jälgida, et kemikaalidega tegelevad ettevõtted käitleksid kemikaale ohutult igas tööetapis. Vaja on süsteemset, nüüdisaegset ja terviseriske arvestatavat järelevalvet. Selleks, et riske minimeerida, on jätkuvalt vaja tegeleda teabe õigeaegse kättesaadavusega ja selle kasutamise oskuse arendamisega nii organisatsioonides kui ka üldelanikkonnas. Lisaks eespool nimetatule on oluline nüüdisajastada õigusruumi, et see lähtuks kõige uuematest teadmistest ning võimaldaks reageerida uutele keskkonnast tingitud probleemidele.

Kvaliteetne ja ohutu joogivesi on üks keskkonnatervishoiu prioriteetidest. 2022. aasta seisuga sai 98,3% kõikidest ühisveevärgi tarbijatest kvaliteetset ja nõutele vastavat joogivett.⁷ Võrreldes 2021. aastaga on tulemus mõnevõrra halvem, aga tegemist on tavapärase kõikumisega, mis on peamiselt seotud joogivee indikaatornäitajate (mis ei kujuta terviseohtu) ja tarbijate arvu muutustega. Üldise trendi kohaselt on joogivee kvaliteet stabiilne, kuid lähitulevikus võib eeldada suuremaid kõikumisi, mis on seotud kliima soojenemisega. Selleks, et säilitada nõutele vastav ohutu joogivesi, on vaja tagada veemajanduse jätkusuutlikkus⁸, hinnata ja juhtida riske alates joogiveehaarde valgast ja toitealast kuni tarbimiskohani (tegeleda ka kinnistustisestest süsteemide riskidega, nt plii ja *Legionella*). Lisaks on vaja parandada puhta joogivee kättesaadavust, muu hulgas haavatavatele ja tõrjutud rühmadele, ning suurendada tarbijate teadlikkust ja usaldust kraanivee kvaliteedi suhtes.

Samuti on vajalik tagada **ohutus ja kvaliteet** nii **ujulates/basseinides** kui ka **supluskohtades**. Aastal 2022 oli kvaliteetse veega basseinide osakaal 82%, mida on 2% võrra rohkem kui sellele eelneval aastal. Kvaliteetse veega basseinide osakaal on alates 2015. aastast kasvanud. Suplusvee kvaliteeti on 2022. aastal loetud „väga heaks“ või „heaks“ 92,3% puhul kõikidest supluskohtadest, mida on üle 5% enam kui 2021. aastal.

Kliima muutumine on toonud kaasa **ekstreemsed ilmastikunähtused** nagu näiteks pikad ja intensiivsed kuumalained, mis suurendavad terviseohte. Probleem süveneb, kui muutustega kohanemiseks ja nende mõjude leevendamiseks midagi ette ei võeta.⁹ Intensiivsemalt avaldavad kuumalained mõju just linnades, kus tekivad väga kõrge temperatuuriga alad soojussaare efekti tõttu. Soojussaarte tekkimise ohjamiseks on vaja tagada nii elukeskkonna **läbimõeldud planeering** kui ka **looduslike rohealade rohkus**, mis omakorda vähendavad müra ja õhusaastet.

Kui elu-, töö- ja õpikeskkonnast tulenevad ohutegurid, nende tasemed ja kokkupuude inimesega on teada, on võimalik rakendada meetmeid nende ohutegurite kahjuliku mõju vähendamiseks. Seetõttu on järgnevatel aastatel võetud üheks suunaks osaleda ELi tasemel **biomonitoringu võrgustiku** väljaarendamisel ja leppida kokku Eesti prioriteetides. Biomonitoringuga saab hinnata inimese otsest kokkupuudet ohtlike kemikaalidega. Erinevates keskkondades on ka kaitsetegureid, mis kaitsevad, hoiavad ja parandavad tervist, näiteks läbimõeldud ja piisav looduslik valgus sisetingimustes, ruumi kasutusele vastav ventilatsioon, ohutust ja inimeste liikumist soodustav ruumikujundus ja kasutatud materjalid.

Järgnevate aastate üheks olulisemaks tegevuseks on kaasajastada kehtivad tervisekaitsenõuded, arvestades viimast tõenduspõhist teavet ohu- ja kaitseteguritest ja praktikas selgunud probleeme. Inimese tervist mõjutab ka erinevate teenuste (nt iluteenused) ohutus.

Aastal 2022 on tehtud tegevusi, et vähendada **vee, õhu, müra** ja **kiirgusega** seotud **terviseriske**. Muudeti veeseadust, et võtta üle uus joogivee direktiiv.¹⁰ Lisaks valmis uuring „Hinnang praegustele ja 5G kasutuselevõtmisega kaasnevatele võimalikele tervisemõjudele, mis on seotud mitteioniseeriva kiirgusega“, et saada teadlaskonnalt hinnang mitteioniseeriva kiirguse, sealhulgas mobiilside 5G võimalikest mõjudest tervisele. Uuringutulemusi on kavandatud kasutada rahvatervishoiu seaduse eelnõu rakendusaktide väljatöötamisel. Kodude siseõhu kvaliteedi ja selle tervisemõju hindamiseks käivitati rahvusvaheline projekt INQUIRE, mis aitab hinnata uuenduslikke tegevusi ohtlike keemiliste ja bioloogiliste võtmetegurite vähendamiseks kodudes. **Kemikaalide ohutu käitlemise tagamiseks** ja riskide vähendamiseks koostati kõikides valdkondades riskianalüüsid ja ohuprognosid, et nüüdisajastada järelevalvet. Loodud on biomonitoringu terviseriskide hindamise ekspertvõrgustik, et tagada parem teadmine inimeste kokkupuutest kemikaalidega, ning koostatud on põlevkivisektori tervisemõju hindamise uuringu lähteülesanne. Lisaks valmistati ette **rahvatervishoiu seaduse eelnõu**, mis jõudis 2022. aastal läbida Riigikogus esimese lugemise, kuid langes Riigikogu koosseisu vahetuse tõttu menetlusest välja.

7 Terviseamet. (2022) [Joogiveekvaliteedi ülevaated](#).

8 Kliimaministeerium. (2020) [Eesti vee-ettevõtluse hindamine ning jätkusuutliku vee-ettevõtluse tegevuskava](#).

9 European Environment Agency. (2023) [Kliimamuutustest tingitud kuumalained ja nakkushaiguste levik suurendab eurooplaste jaoks terviseohte](#).

10 [Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv \(EL\) 2020/2184](#). (2020).

Järgneva nelja aasta olulised tegevused

- **Uue rahvatervishoiu seaduse vastuvõtmine**, et haiguste ennetamise ja tervise kaitse valdkonnas oleksid rollid, nõuded ja põhimõtted selgemad ja nüüdisajastatud. Uues seaduses on sätestatud nõuded kosmeetikatoodetele, iluteenustele, ujumis- ja suplemisteenuse osutamisele, elukeskkonna füüsikalistele ohuteguritele ja sotsiaalteenuse osutamisele, lisaks on täpsustatud ja kaasajastatud osapoolte ülesandeid.
- Erinevatest keskkondadest inimese organismi jõudvate **ohtlike kemikaalide koormuse seireandmete kogumise (st biomonitoringu) süsteemi loomine**, andmete kättesaadavaks tegemine poliitika kujundamiseks ja terviseriskide vähendamiseks ning keskkonnaseire andmete elanikkonnale õigel ajal ja õiges kohas kättesaadavaks tegemine koos terviseriskide hinnangutega ja riskide vähendamise võimalustega. Nii biomonitoringu uuringu tulemuste kui ka seire andmete põhjal on võimalik võtta ennetavaid meetmeid terviseriskide vähendamiseks ja elukeskkonna parandamiseks.
- **Veeseaduse muudatuste rakendamine**, mille tulemusena on kogu joogiveeahela riskid hinnatud ja ohjatud ning inimestele ohutu joogivesi paremini kättesaadav. Ajakohastatakse nii vee kvaliteedinäitajaid kui ka nende piirväärtusi, kehtestatakse miinimumnõuded joogiveega kokkupuutuvatele materjalidele, veepuhastuskemikaalidele ja filtermaterjalile ning täpsustatakse kohalike omavalitsuste kohustusid joogivee kättesaadavuse parandamisel.
- **Kliimamuudatustega kaasnevate terviseriskide vähendamiseks** oluliste tegevuste planeerimine ja elluviimine koostöös teiste osapooltega.

Meetmed, programmi tegevused ja teenused

Järgnevalt on välja toodud programmi tegevused ja nende elluviimiseks kavandatud olulisemad plaanid. Teenuste detailne kirjeldus on kajastatud lisas 1.

Meede 1.1. Tervist toetava keskkonna arendamine ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide hindamine ja vähendamine

Meetme eesmärk: elu-, töö- ja õpikeskkonnast tulenevad terviseriskid on vähenenud.

Meetme mõõdik	Algtase 2019	Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027	Sihttase 2030
Ennetusega välditav suremus 100 000 elaniku kohta <i>Allikas: Eurostat</i>	234,1	251,8 (2020)	206,6	198,9	191,2	183,4	160,2

Tegevus 1.1.1. Tervist toetava ja parendava keskkonna kujundamine

Tegevuse eesmärk: tervist toetava ja parendava keskkonna poliitika kujundamine ning selle elluviimise korraldamine keskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamiseks.

Tegevuse raames viiakse ellu tervist toetava ja parendava keskkonna poliitikat. Tervist säästva ja tervisliku elukeskkonna loomiseks ja arendamiseks on vaja välja töötada kaasaegsed õigusaktid ning koostöös avaliku, era- ja kolmanda sektoriga neid rakendada. Põhiliselt hõlmab see rahvatervishoiu seadust, kemikaaliseadust, biotsiidiseadust ja veeseadust ning nende rakendusakte.

Perioodil 2024–2027 on kavas:

- Rahvatervishoiu seaduse eelnõu menetlemine ja selle seaduse rakendusaktide uuendamine eesmärgiga luua kaasaegne õigusraamistik rahvatervishoiu valdkonna eesmärkide saavutamiseks, juhtimiseks ja rakendamiseks. Seejuures tuleb silmas pidada, et uuendused soodustaksid terviseriskide vähendamist, tervist toetava keskkonna edendamist ja innovatsiooni.
- Süstemaatilise biomonitoringu süsteemi ja võrgustiku arendamine Eestis, et saada paremad teadmised inimeste kokkupuutest kemikaalidega, kemikaalide jõudmisest inimese organismi ning nende tervisemõjust

Eesti elanike tervisele. Kavas on luua süstemaatilise biomonitoringu eeltingimused ja käivitada võrgustik. Samuti lepitakse kokku Eesti-sisesed eesmärgid, prioriteedid ja tegevusplaan.

- Kemikaale ja kosmeetikatooteid puudutavate EL-i õigusaktide uuendamine (REACH, CLP, detergendumäärus, PIC-määrus, kosmeetikatoode määrus). Kavas on analüüsida EL-i õigusaktide eelnõudes pakutud ettepanekuid, koostada koostöös huvitatud osapooltega Eesti seisukohad ning kaitsta neid eelnõu konsultatsioonidel ja töörühmades.
- Elukeskkonnast tulenevaid terviseriske puudutava info kättesaadavuse ja arusaadavuse suurendamine ning riskide maandamise oskuse parandamine. Rõhuasetus on kemikaaliohutust puudutava teabe kättesaadavuse parandamisel ja teabe kasutamise oskuse suurendamisel nii ettevõtetes, organisatsioonides kui ka üldelanikkonnas.
- Põlevkivisektori tervisemõju väljaselgitamine. Selleks jätkatakse vajalike projektidega, mille käigus hinnatakse tervisemõju, ning töötatakse välja ennetus- ja leevendusmeetmed.
- Andmete kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine. Eesmärg on parandada keskkonnast (sh töökeskkonnast) tulenevate terviseriskide tõendus põhise hindamise ja riskide maandamise sekkumiste väljatöötamiseks vajalike andmete kvaliteeti, kättesaadavust ja koostoimet.

Tegevuse mõõdik	Algtase 2019	Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027	Sihttase 2030
Tervise säilimist ja paranemist soodustava elukeskkonna poliitika on kujundatud ning elluviimine korraldatud <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>	jah	jah	jah	jah	jah	jah	jah

Tegevus 1.1.2. Vee, õhu, müra ja kiirgusega seotud terviseriskid

Tegevuse eesmärk: keskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine, sealhulgas puhtale ja ohutule joogi- ja suplusveele juurdepääsu suurendamine, mitteioniseeriva kiirguse ja sisekliima terviseriskide maandamine ning keskkonnamüra ohjamine.

Tegevuse raames edendab Terviseamet vee terviseohutust, korraldades elanikkonnale joogivee, loodusliku mineraalvee, ujula- ja suplusvee seiret ning tehes riiklikku järelevalvet. Terviseamet osutab ka joogiveeuuringute referentteenust.

Tegevuse raames hinnatakse sise- ja väliskeskkonnas esinevaid terviseriske ning korraldatakse riiklikku järelevalvet füüsikaliste tegurite (v.a ioniseeriv kiirgus) üle. Lisaks kooskõlastab ja hindab Terviseamet selle tegevuse raames strateegilise keskkonnamõju hindamise aruandeid, hindab ja avaldab arvamusi planeeringute vastavuse kohta tervisekaitse nõuetele ja väljastab sagedusloa tingimuste ja raadiosaateseadme paigaldamise tingimuste kooskõlastusi.

Perioodil 2024–2027 on kavas:

- Joogiveehaarde valgala ja toiteala, veevarustussüsteemi ning tarbimiskoha veevärgi riskihindamise ja juhtimise käsitluste juurutamine. Tegevus hõlmab ka tarbimiskoha veevärgi riskianalüüsi koostamist (Legionella ja plii), prioriteetsetes tarbimiskohtades joogivee seiret ja parandusmeetmete rakendamist ning tarbimiskoha veevärgi omanike nõustamist. Tulemuste saavutamiseks on vaja välja arendada joogiveeahela riskihindamise IT-lahendus.
- Joogivee kättesaadavuse parandamine ja joogivee kvaliteedi usaldusväarsuse kasvatamine. 2024. aastal hakatakse uurima ka joogivee direktiivist tulenevate uute kvaliteedinäitajate esinemist joogivees. Kavas on juurutada joogivee direktiivist tulenevaid uusi mikrobioloogiliste ja keemiliste näitajate meetodikaid ning suurendada Terviseameti laborite võimekust, mis põhineb Kuressaare juhtumist õpitul. Eesmärkide saavutamiseks on vaja uuendada vee terviseohutuse infosüsteemi.
- Eesti Keskkonnauuringute Keskuse süsteemi ja vee terviseohutuse infosüsteemi ühendamine seoses Tartu labori sulgemisega.
- Ujulate ohutuse analüüsimine ja õigusruumi kaasajastamine.
- Siseõhu kvaliteedi parandamiseks rahvusvahelise projekti INQUIRE (*Identification of chemical and*

biological determinants, their sources, and strategies to promote healthier homes in Europe) jätkamine. Projekti raames tehakse Euroopa Komisjoni programmi HORIZON rahastuse abil kodudes sisekliima parameetrite uuringud (siseõhu saasteained, biomonitooring, küsitlused jt) ning hinnatakse uuenduslikke tegevusi ohtlike keemiliste ja bioloogiliste determinantide/võtmetegurite vähendamiseks kodudes.

- Mürast tingitud terviseriskide vähendamine. 2024. aastal on planeeritud müra häiringu küsitlus. Samuti on kavas uuendada sisekeskkonna müra reguleerivat määrust.
- Kiirgusest tingitud terviseriskide vähendamine. Analüüsitakse TalTechi uuringu „Hinnang praegustele ja 5G kasutuselevõtmisega kaasnevatele võimalikele tervisemõjudele, mis on seotud mitteioniseeriva kiirgusega“ tulemusi ja soovitusi. Kavandamisel on mitteioniseeriva kiirguse määruuse kaasajastamine ja järelevalve võimekuse kasvatamine (möötmine ja sihtuuringud). Sageduslubade kooskõlastamise protsessi kiirendamiseks on kavandatud iseplaneeritavate tugijaamade kooskõlastamise andmebaasi arendus.

Tegevuse mõõdikud	Algtase 2019	Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027	Sihttase 2030
Kvaliteetse ühisveevärgi joogi-veega varustatud tarbijate osakaal <i>Allikas: Terviseamet</i>	98,1%	98,3%	99,5%	99,5%	99,5%	99,5%	99,5%
Kvaliteetse veega basseini osakaal <i>Allikas: Terviseamet</i>	89%	82%	94%	95%	96%	97%	98%
Supluskohtade osakaal, mille suplusvee kvaliteediklass loetakse „väga heaks“ või „heaks“ <i>Allikas: Terviseamet</i>	87%	92,3%	90%	90%	90%	90%	90%

Tegevus 1.1.3. Kemikaalide ohutus ja riskide vähendamine

Tegevuse eesmärk: kemikaalide vales kasutamisest tingitud mürgistus- ja õnnetusjuhtumite arvu vähendamine ning tervisele ohtlikest kemikaalidest, nende tervisemõjust ja riskide maandamise meetmetest teabe kättesaadavuse ja mõistetavuse tagamine.

Tegevuse eesmärgi saavutamiseks tegeleb Terviseamet regulaarselt kemikaalide turustamiseelsete tegevuste korraldamisega, mürgistusteabealase nõustamise ja teadlikkuse suurendamisega ning biotsiidiseaduse alusel riigilõivuga maksustatavate teenuste osutamisega (biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade väljastamine ning detergendi turustamiseks erandi taotluse läbivaatamine).

Perioodil 2024–2027 on kavas:

- Süstemaatilise biomonitooringu eeltingimuste loomine ja võrgustiku käivitamine. Samuti on kavas edendada koostööd teadusuuringute ja biomonitooringu vallas, et arvestada nende tulemustega nii Eestis kui rahvusvahelisel tasandil kemikaaliohutuse valdkonna arendamisel.
- Ohtlike kemikaalide arvestuse põhimõtete nüüdisajastamine, mis hõlmab ka valdkondadeülese tervikliku süsteemi loomist (ohtlike kemikaalide e-arvestuse süsteem).
- Antidootide halduskorralduse nüüdisajastamine, mis seab tervishoiuteenuse osutajatele selgema vastutuse ja teavitussüsteemi.
- Tervikliku mürgistusjuhtumite analüüsi tegemine, mida regulaarselt uuendatakse ja mis annab sisendit kemikaaliohutuse poliitika kujundamiseks ja seiramiseks.
- Sektorite ja sidusrühmade vahelise partnerluse koostöö tõhustamine, et suurendada sidusrühmade ja üldsuse kaasatust, huvi ja teadlikkust kemikaalidest ja nendega seotud ohutusest.
- Avalikkusele kemikaalide tervisemõjust kergesti mõistetava teabe pakkumine, mis hõlmab ka teavet kahjuliku tervisemõju vältimist tõhustavate tegevuste kohta.
- Järelevalvepõhimõtete nüüdisajastamine (riskipõhiseks muutmine) ja teiste liikmesriikidega koostöö edendamine.
- Ohtlike kemikaalide ohutumate alternatiividega asendamise ja parima tehnoloogia kasutamise soodustamine. Selleks on vaja luua tingimused tootearenduseks ja innovatsiooniks.
- Kliimamuutustega kaasneva tervisemõjude hindamine ning vajalike leevendusmeetmete väljatöötamine.

Tegevuse mõõdikud	Algtase 2019	Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027	Sihttase 2030
Kemikaale, sh detergente turustavate ettevõtete osakaal, kes puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	25%	82%	80%	80%	81%	82%	85%
Biotsiide turustavate ettevõtete osakaal, kes puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	25%	70%	80%	80%	81%	82%	85%

Tegevus 1.1.4. Toodete ja teenuste ohutus ja riskide vähendamine

Tegevuse eesmärk: toodete ja teenuste ohutuse või vale kasutusega seotud negatiivsete tervisesündmuste (sh kõrvalmõjude, tüsistuste, vigastuste ja mürgistuste) arvu vähendamine.

Tegevuse eesmärgi saavutamiseks edendab Terviseamet regulaarselt toodete terviseohutust ning korraldab kosmeetikatoodete ja muude toodete, kemikaalide, biotsiidide ja detergentide üle järelevalvet tootja, importija ja levitaja juures, samuti hulgimüügis. Terviseamet korraldab ka riiklikku järelevalvet haridus- ja sotsiaalasutuste tervisekaitseõuete täitmise üle ning ilu- ja isikuteenuste tervisekaitseõuete, majutusteenuste hügieenitingimuste ja reisirongide tervisekaitseõuete tagamiseks.

Perioodil 2024–2027 on kavas:

- Inimeste tervise kaitseks kehtestatud nõuete ja korralduse nüüdisajastamine, sealhulgas õigusruumi kaasajastamine ja juhendite väljatöötamine.
- Iluteenindajate koolitustegevust reguleerivate nõuete arendamine ja elluviimine.
- Teenuseosutajatele nõuete järgimist abistava teabe lihtsamalt kättesaadavaks ja mõistetavaks tegemine, kasutades seejuures võimaluse korral ka digitaalseid lahendusi.
- Järelevalvepõhimõtete nüüdisajastamine, muutes seejuures järelevalve ennetavaks ja riske hindavaks.
- Inimeste teadlikkuse suurendamine toodete märgistest, teenustele kehtivatest nõuetest, võimalikest terviseriskidest ja nende maandamise meetmetest.

Tegevuse mõõdikud	Algtase 2019	Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027	Sihttase 2030
Kosmeetikatooteid turustavate ettevõtete osakaal, kes puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	70%	91%	79,1%	80,9	82,7	84,6%	90%
Ilusalongide osakaal, kes puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	79%	81%	73%	75%	77%	79%	85%
Tervisekaitseõuetele vastavate haridusasutuste osakaal kontrollitud haridusasutustest <i>Allikas: Terviseamet</i>	78%	75%	80,3%	80,7%	81,2%	81,6%	83%
Tervisekaitseõuetele vastavate sotsiaalasutuste osakaal kontrollitud sotsiaalasutustest <i>Allikas: Terviseamet</i>	63%	73%	63,9%	64,1%	64,3%	64,4%	65%

Programmi juhtimiskorraldus

Tervist toetava keskkonna programmi on koostanud Sotsiaalministeerium koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas rahvastiku tervise arengukava 2020–2030, Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja riigi pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ eesmärke. Programmi kinnitab terviseminister pärast 2024. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning see avalikustatakse Sotsiaalministeeriumi kodulehel.

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra ning see on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi tegevuste eesmärke aitavad toetada tulemusvaldkonna „Tervis“ teised programmid (tervist toetavate valikute programm, inimkeskse tervishoiu programm). Teistest tulemusvaldkondadest toetab programmi eesmärke enim tulemusvaldkonna „Keskond“ Kliimaministeeriumi keskkonnakaitse ja -kasutuse programm.

Programmis seatud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutab Sotsiaalministeerium koostöös Terviseametiga. Programmi täitmisest antakse aru rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 juhtkomisjonile ning koostatakse tulemusvaldkonna iga-aastane aruanne. Juhtkomisjoni on kaasatud valdkonna peamised koostööpartnerid. Juhtkomisjoni ülesanded, liikmed ja koosolekute protokollid ning tulemusvaldkonna „Tervis“ iga-aastased tulemusaruanded on avalikustatud Sotsiaalministeeriumi kodulehel.

LISA 1

Programmi teenuste kirjeldus

Meede 1.1. Tervist toetava keskkonna arendamine ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide hindamine ja vähendamine

Tegevus 1.1.1. Tervist toetava ja parendava keskkonna kujundamine

Tervist toetava ja parendava keskkonna poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 97)

Tervist säästva ja tervisliku elukeskkonna loomiseks ja arendamiseks tuleb välja töötada nüüdisaegsed õigusaktid ning koostöös avaliku, era- ja kolmanda sektoriga neid rakendada. Põhiliselt hõlmab see kemikaalseadust, biotsiidiseadust, veeseadust ja rahvatervishoiu seadust ning nende rakendusakte. Poliitika kujundamisel lähtutakse sellest, et: 1) meid ümbritsev tehnilik ja looduslik keskkond on tervist ja tervislikke valikuid toetav; 2) teave keskkonna terviseriskidest on õigel ajal ja võimalikult lihtsalt kättesaadav; 3) elanikel on vajalikud oskused ja teadmised seda teavet kasutada ja 4) elukeskkond peab olema turvaline ja tervist toetav nii 8-aastastele kui 80-aastastele.

Tegevus 1.1.2. Vee, õhu, müra ja kiirgusega seotud terviseriskid

Vee terviseohutuse edendamine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 143)

Terviseamet on vastutav asutus joogivee, loodusliku mineraalvee, ujula- ja suplusvee ohutuse eest ning teeb antud valdkonnas riiklikku järelevalvet. Asutus vastutab veega seotud ohuolukordadele reageerimise eest ning teeb rahvusvahelist koostööd joogiveest ja suplusveest tingitud terviseohutude kõrvaldamiseks. Terviseamet osutab joogiveeuuringute referentteenust ning on vee terviseohutuse infosüsteemi volitatud kasutaja. Terviseamet on vastutav asutus, kes tunnustab loodusliku mineraalveena Eestis ammutavat ja toodetavat vett või ühendusevälisest riigist pärit Eestis turule lastavat vett. Teenusele lisandus uus Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2020/2184 olmevee kvaliteedi kohta¹¹, mis käsitleb elanikkonna joogiveele juurdepääsu tagamise parandamist, joogiveega kokkupuutuvaid kontaktmaterjale, uute joogivee parameetrite määramist ja joogivee ohutuse riskihindamist.

Planeeringute ja füüsikalistest (v.a ioniseeriv kiirgus) ja keemilistest teguritest tingitud terviseohutude hindamine ning terviseriskide vähendamine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 279)

Teenuse raames hinnatakse sise- ja väliskeskkonnas esinevaid terviseriske ning korraldatakse riiklikku järelevalvet füüsikaliste tegurite (v.a ioniseeriv kiirgus) üle. Teenuse hulka kuuluvad strateegilise keskkonnamõju aruannete ja planeeringute ning sagedusloa ja raadio- saateseadme tingimuste hindamine, tervisekaitse- nõuetele vastavuse korral kooskõlastuste andmine. Teenuse raames osaletakse valdkonda arendavates riiklikes ja rahvusvahelistes projektides ning koostades riskihinnanguid eesmärgiga parandada teadmisi, teadlikkust ja järelevalvet. Teenusele on lisandunud biomonitooringu tegevuste elluviimine, mille raames seiratakse lisaks keskkonnale tervist kahjustavaid ühendeid ka inimorganismis.

Tegevus 1.1.3. Kemikaalide ohutus ja riskide vähendamine

Mürgistusteabealane nõustamine ja teadlikkuse tõstmine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 164)

Mürgistusteabealase nõustamise ja info kättesaadavuse edendamise eesmärk on vähendada mürgistusjuhtumitest tingitud kiirabi väljakutsete arvu ja erakorralise meditsiini osakonda tehtud visiitide arvu, samuti vähendada mürgistusjuhtumitest tingitud haigestumisi, tervisekahjustusi ja suremust. Teenuse raames tagatakse telefonikonsultatsioonid infoliinil 16662 nii tervishoiutöötajatele kui elanikkonnale (eesti, inglise ja vene keeles), koostatakse teavitumaterjale ja juhi- seid, tehakse teavitustööd koolitustel, intervjuudes ja artiklites ning uuendatakse pidevalt mürgistusteabe- alast kodulehte ja andmebaaside andmeid.

Mürgistusteabe haldamise teenuse osa on ka elanikkonna nõustamiseks vajaliku teabe haldamine ning tervishoiuteenuse osutamiseks vajalike antidootide varu uuendamiseks andmete edastamine ja põhi- mõtete väljatöötamises osalemine. Antidootide varu hankenimekirja (vigastussurmade arvu vähendamise eesmärgil elu ohustavate mürgistuste raviks kasu- tavate vastumürkide kogum) haldab Terviseamet, kes määrab varu loetelu, kogused ja jaotuse. Tervisekassa osaleb varu hankeprotsessi korraldamises, jaotami- ses ja tagamises vastavalt mürgistusteabekeskuse hankeplaanile.

¹¹ [Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv \(EL\) 2020/2184](#). (2020).

Terviseriskide hindamise võimekuse parendamine

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 85)

Järgmisel neljal aastal on pöörõhk hea laboritava (good laboratory practice) kvaliteedisüsteemi tagamisel. Seda rakendatakse kemikaalide tervise- ja keskkonnaohutuse mittekliinilisel uuringul. Uuritavad kemikaalid võivad kuuluda näiteks ravimite, biotsiidide, veterinaarravimite, kosmeetikatoodete, taimekaitsevahendite või toidu koostisesse. Hea laboritava kvaliteedisüsteemi nõue testidele/analüüsidele on kohustuslik biotsiidide ja nende toimeainete hindamiseks esitatava teabe puhul. Hea laboritava nõuetele vastavust saab hinnata üksnes hea laboritava kontrollasutus.

Biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade taotlemine, detergenti turustamiseks erandi taotlemine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 151)

Terviseamet pädeva asutusena korraldab biotsiidi-seaduse alusel riigilõivuga maksustatavate teenuste osutamist: biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade väljastamine ning detergenti turustamiseks erandi taotluse läbivaatamine.

Biotsiidi turustamiseks ja kasutamiseks on vaja taotleda Terviseametilt biotsiidi registreerimistunnistust või biotsiidi luba. Registreerimistunnistuse või loa taotluse saab esitada isik, kes vastutab biotsiidi turule laskmise eest liikmesriigis või Euroopa Liidus. Enne loa väljastamist hinnatakse biotsiidi ohutust ja tõhusust.

Kemikaalide turustamiseelsete tegevuste korraldamine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 152)

EL-i REACH-, CLP-, BPR-, PIC- ja detergentide määruse Eesti pädeva asutusena osaleb Terviseamet koostöös komisjoni, Euroopa Kemikaaliameti (ECHA) ja teiste liikmesriikide pädevate asutustega EL-i regulatsioonide muutmise ettepanekute ja rakendamist toetavate meetmete väljatöötamises. Koostöös Eesti sidusrühmadega osaletakse Eesti õigusaktide ning strateegiliste dokumentide ja otsuste väljatöötamises. Hinnatakse tööstuse poolt kogutud teabe täielikkust, asjakohasust ja piisavust ning kemikaali kasutamise-ga seotud riske, vajaduse korral nõutakse lisateavet ja/või tehakse ettepanek rakendada regulatiivset riskiohje meedet. Riikliku kasutajatoe kaudu nõustatakse oma pädevuse piires kemikaalide (sh biotsiidide ja detergentide) käitlejaid ja teisi sidusrühmi.

Pädeva asutusena jätkub töö kemikaaliohutust reguleerivate EL-i määruste rakendamist puudutavates küsimustes nõustavates Euroopa Komisjoni ja ECHA ekspertgruppides ja komiteedes.

Tegevus 1.1.4. Toodete ja teenuste ohutus ja riskide vähendamine

Toodete terviseohutuse edendamine (vastutaja Terviseamet, lühikood 153)

Terviseamet täidab kosmeetika ja tubakatoodete valdkonna pädeva asutuse ülesandeid. Peamine eesmärk on ennetada kosmeetikatoodetest tekkida võivaid terviseriske, koguda ja menetleda kosmeetikatoodetest ilmnunud tõsise soovimatu mõjuga seotud juhtumeid (sh mürgistusjuhtumeid). Enne turustamist hinnatakse tubakatoodete ja nendega seonduvate toodete (sh e-sigarettide ja kuumutatavate tubakatoodete) koostisosade vastavust tubakaseaduse nõuetele ning jälgitakse turuolukorda. Teenuse raames osaletakse ELi regulatsioonide muutmissetpanekute ja rakendamist toetavate meetmete väljatöötamises, Eesti õigusaktide ning strateegiliste dokumentide ja otsuste väljatöötamises, samuti nõustatakse ettevõtteid ja tarbijaid.

Kemikaalide üle turujärelevalve koordineerimine. Järelevalve korraldamine kosmeetikatoodete, kemikaalide, biotsiidide ja detergentide üle tootja, importija ja levitaja juures, hulgi- ja jaemüügis ning e-kaubanduses. Otsuste langetamine vabasse ringlusesse lubamise/mittelubamise kohta toodete EL-i turule importimisel koostöös Maksu- ja Tolliametiga.

Haridus- ja sotsiaalteenuste terviseohutuse edendamine

(vastutaja Terviseamet, TA, lühikood 145)

Terviseamet korraldab haridus- ja sotsiaalasutustes tervisekaitseõuete (sh valgustuse, joogivee, müra, ventilatsiooni ja toitlustuse nõuded) täitmise üle riskipõhist ja kaebustepõhist järelevalvet, nõustab teenusepakkujaid ja tarbijaid ning väljastab teenusepakkujate taotluse alusel teenuse pakkumise kohtadele terviseohutuse hinnanguid. Teenuse raames osaletakse valdkonna Eesti õigusaktide ja strateegiliste dokumentide väljatöötamises.

Ilu-, isiku- ja majutusteenuste terviseohutuse edendamine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 154)

Terviseamet korraldab järelevalvet ilu- ja isikuteenuste tervisekaitseõuete, majutusteenuste hügieenitingimuste ja reisirongide tervisekaitseõuete täitmise üle ning nõustab tarbijaid ja käitlejaid.

Iluteenustest tulenevate terviseriskide väljaselgitamiseks ja maandamiseks rakendab Terviseamet ohuprognosis tulenevat riskipõhist järelevalvet. Arvestades võimalikke terviseriske ja nende realiseerumise tõenäosust, on järelevalve prioriteediks võetud intensiivse iseloomuga iluteenused. Ohutaseme peamised mõjurid on teenuse iseloom ja seadmete funk-

sionaalsus, mistõttu neis ettevõtetes, kus pakutakse intensiivse iseloomuga teenuseid, teostatakse naha terviklikkust kahjustavaid manipulatsioone ja kasutatakse meditsiiniseadmeid, on vaja tõhusamat kontrolli.

Eesmärk on hinnata teenustest tulenevaid terviseriske, nõustada teenusepakkujaid ja tarbijaid võimalikest ennetusmeetmetest ning seeläbi vähendada terviseriskide realiseerumist.

Tasuliste tervisekaitseteenuste osutamine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 233)

Teenus võimaldab kõigil soovijail tellida proovivõttu pindadelt, õhust, basseini-, suplus-, joogi-, heit- ja reoveest. Keemiliste, bioloogiliste ja füüsikaliste ohutegurite hindamiseks tehakse analüüse ja mõõtmisi.

LISA 2

Teenuste rahastamiskava

* Teenuste eelarved on indikatiivsed ning on kajastatud täiendava informatsiooni andmiseks.

Programmi teenuste rahastamiskava	Eelarve			
	2024	2025	2026	2027
Programmi kulud	9 781 387	9 189 945	8 844 228	8 810 252
Meede 1.1. Tervist toetava keskkonna arendamine ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide hindamine ja vähendamine	9 781 387	9 189 945	8 844 228	8 810 252
Tegevus 1.1.1. Tervist toetava ja parendava keskkonna kujundamine	1 021 253	843 506	877 975	875 832
Tervist toetava ning parendava keskkonna poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine	1 021 253	843 506	877 975	875 832
Tegevus 1.1.2. Vee, õhu, müra ja kiirgusega seotud terviseriskid	3 052 247	2 664 824	2 328 196	2 326 184
Vee terviseohutuse edendamine	1 881 947	1 798 414	1 765 402	1 764 149
Planeeringute ja füüsilistest (v.a ioniseeriv kiirgus) ning keemilistest teguritest tingitud terviseohtude hindamine ning terviseriskide vähendamine	1 170 300	866 409	562 794	562 035
Tegevus 1.1.3. Kemikaalide ohutus ja riskide vähendamine	977 058	979 879	969 161	969 161
Mürgistusteabealane nõustamine ja teadlikkuse tõstmine	459 231	463 500	454 760	454 760
Terviseriskide hindamise võimekuse parendamine	3 000	3 000	3 000	3 000
Biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade taotlemine, detergendi turustamiseks erandi taotlemine	206 366	205 813	205 062	205 062
Kemikaalide turustamiseelsete tegevuste korraldamine	308 461	307 567	306 339	306 339
Tegevus 1.1.4. Toodete ja teenuste ohutus ja riskide vähendamine	4 730 830	4 701 736	4 668 897	4 639 075
Toodete terviseohutuse edendamine	1 087 453	1 084 521	1 080 534	1 080 019
Haridus- ja sotsiaalteenuste terviseohutuse edendamine	525 246	520 682	512 692	511 919
Ilu-, isiku- ja majutusteenuste terviseohutuse edendamine	243 505	242 521	237 890	237 890
Tasuliste tervisekaitseteenuste osutamine	2 874 625	2 854 012	2 837 780	2 809 246